

זכרון עולם

האשה החשובה ודפית צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב כולל דחסידי סוכטשוב כולל "סנה משה" ע"ש הר"ח ח"ר משה יצחק זיסר ז"ל בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" 03-5775333 חתום סופר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ג תמוז תשפ"ג **מסכת גיטין מ"ז-נ"ג ♦ כלים י"ח, ט' - י"ט, ה'** **גליון מס' 1258**

השבוע בגליון

♦ פירוק שותפות, כיצד?
♦ כיצד נוצר חלום?

♦ שחרור גנבים מבית הכלא, אימתי?
♦ גנב רעב ללחם
♦ תשלום לאדם כדי שלא יתנצר
♦ הצלת משפחות מידי המסיון
♦ שר האוצר של דוד המלך

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

שלח לחמך

לפני עשרות שנים שנה התפרסם בארץ ישראל סיפור מעניין, שחצה גבולות ויבשות ועשה לו כנפיים בקרב ציבורים נרחבים. הר"ר מ. וויס הי"ו, מוותיקי הקוראים, עדיין זוכר את המעשה הלז, שחרת את רישומו בנפשו, והוא ניאות לשתף בו את קוראי הגליון.

היה זה יום אפרורי ומשמים כאשר על דלת מעונו של מר ליברמן, עיתונאי אמריקני שהגיע לביקור בישראל, התדפקה גברת אלמונית. שעות מספר לפני כן, היא התקשרה אל מר ליברמן וביקשה להיפגש עמו בדחיפות.

ראה אדוני, פרשה האשה את בקשתה, אני אספר לך את חציו הראשון של הסיפור שהתרחש עמי, ואתה תשלים לי אותו. ליברמן עשה אזניו כאפרכסת, והאשה החלה לספר:

נערה צעירה הייתי כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה. חברותי, כולן, נלקחו למקומות מהם לא שבו לעולם. גם הורי ומשפחתי הלכו לבלי שוב. בעזרת ידידה נכריה הצלחתי לרכוש תעודות מזויפות, שבעזרתן עלה בידי להתחמק מידו הרצחנית של השטן.

כך חלפו להם חדשים רבים, עד שפעם אחת נתקלתי בקצין אס. אס. בעל עיניים חדות. הלה ביקש את תעודותי, משמש בהן, בדק שוב ושוב, והחליט כי

♦ פתרון החלום, על פי הפותר

♦ מכירת נכסי יתומים לצורך נדוניה

♦ מקור שמכותו של האפסטרופוס

♦ מכירת נכסים לצורך נדוניה

♦ הרתחת מים, הפעולה והתוצאה

דף מו/ב אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן.

שחרור גנבים מבית הכלא, אימתי?

מבואר בסוגייתנו, כי כאשר אדם מכר עצמו לנכרים מצווה לפדותו כדי שלא יטמע בין הגויים. אולם, אין מצווה לפדות ישראל מומר להכעיס, והגמרא אף מספרת על מומר שמכר את עצמו לאומה של אוכלי אדם, בתקווה שאחיו לשעבר יפדוהו, ומשום שהיה מומר, לא פדאוהו.

גנב רעב ללחם: על פי דברי סוגייתנו, פסק הרדב"ז (תשובות מכת"י סימן קס"ח), כי יש לפדות יהודים שנתפסו על ידי הנכרים בעוון גניבה, אם עשו זאת משום רעבונם ללחם, וגם במקרה שברור כי יחזרו לסורם, חייבים לפדותם אם הם מצויים בסכנת נפשות. אמנם, אין לפדות את אלה היודעים שאסור לגזול מן הנכרי וגונבים כדי להתעשר בלבד, מאחר שהם משומדים להכעיס.

תשלום לאדם כדי שלא יתנצר: יהודי מתורכיה, בעל משפחה, נלקח לבית עולמו, והותיר אחריו יתומים גדולים וקטנים. ביום מן הימים נכנסה רוח שטות באחד האחים הגדולים, שהודיע לבני משפחתו על כוונתו להמיר את דתו רח"ל. אחותו הגדולה נזדעזעה, ובעזרת ממון רב שהרעיפה עליו, עלה בידה להניאו מכוונתו הרעה. משנרגעו הרוחות, דרשה האחות מאחיה הקטנים, שיפרישו ממון מירושתם כדי להשתתף עמה בהוצאות, באמרה, כי מלבד הטובה שגרמה להם בהשבתו למוטב, שאם לא כן היה הדבר מזיק להם בשידוכים, חייבים הם על פי דין להשתתף בהוצאות, שהרי מוטל על קרובי אדם השבוי בין הנכרים לפדותו (שולחן ערוך יו"ד סימן רנ"ב סעיף י"ב), ומאחר שמבואר בסוגייתנו שסיבת חיוב זה הינה כדי שלא יטמע השבוי בין הנכרים, אם כן ודאי שחובה להציל את הקרוב מההשתמדות עצמה.

הפוסקים שנדרשו להכריע בסוגיה זו פסקו, כי אין לחייב את האחים להשתתף בהוצאות. היו (מובא בשאלת יעב"ץ סי' א') שהביאו לכך ראייה מסוגייתנו האומרת שאין פודין את המומר, ואף אח זה שרצה להמיר את דתו, רשע גמור הוא, ואין כל מצווה להצילו מעבירה. אולם היעב"ץ (שם, סימנים ב', ג') דחה את סברתם בתוקף, וטען, כי על ידי דיבור בלבד אין אדם נחשב כמומר, וכל זמן שהאח לא השתמד בפועל, מצווה לשכנעו בממון שלא יעשה כן. בנוסף לכך טען היעב"ץ, כי סוגייתנו אמנם אוסרת להציל מומר שהכניס עצמו לסכנת נפשות, אך מותר להצילו מרשעותו עצמה. אלא, שמכל מקום אין לכוף את האחים לשאת בהוצאות, משום שמצוות הקרובים

זעילוי נשמת

הבחור **אהרון פרידמן** ז"ל ב"ר אליעזר דוד ז"ל נלב"ע י"ג בתמוז תשמ"ג תנצב"ה

זעילוי נשמת

הרב **אליעזר בצלאל יוסף** ז"ל בן האדמו"ר נתן דוד מפרצוא זצ"ל נלב"ע י"ז תמוז ורעייתו מרת **בלה איטה** ע"ה בת ר' בן ציון ז"ל נלב"ע ט"ו תמוז תנצב"ה

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה דוד** ז"ל ב"ר פנחס יוסף ז"ל נלב"ע י"ב בתמוז תשס"ג תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **אברהם** ז"ל ב"ר ישראל שמעון ז"ל נלב"ע עש"ק י"ג בתמוז תש"ם תנצב"ה הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לפדות את קרובם, אינה מחילה שיעבוד על נכסיהם, ואף טענת אחותם שהצילתם מבושה אינה תקפה, שכן, יכולים הם לטעון שמעשי אחיהם אינם נוגעים אליהם והדבר אינו מביישם.

הצלת משפחות מידי המסיון: נידון זה אקטואלי ביותר בימינו, כאשר לצערנו הרב, אנשי המסיון מנסים לשדל אנשים השרויים במצוקה כלכלית חמורה, להמיר את דתם רח"ל. אולם, אף שנתנו את הסכמתם לכך, כל זמן שלא המירו את דתם, אינם נחשבים כמומרים, ומצווה וחובה להצילם מציפורני השמד.

שר האוצר של דוד המלך: היעב"ץ, מביא ראייה לדבריו מהנהגתו של דוד המלך ע"ה, שמינה על אוצרותיו הרבים את שבואל בן גרשום, נכדו של משה רבינו, כדי להרחיקו מעבודה זרה (ב"ב ק"א). הרי לנו, שאף כי אין חובה לדאוג לצרכיו של המומר, מצווה להוציאו ממחשכים ולהחזירו למוטב.

דף מז/ב טבל וחולין מעורבין זה בזה

פירוק שותפות, כיצד?

גמרתנו מביאה את דברי רבי הסובר, כי תבואה שגדלה בבעלות משותפת של יהודי ונכרי, הרי היא **תערובת** של טבל וחולין, משום שתבואת ישראל חייבת במעשר, ואילו תבואת הגוי פטורה ממעשר, ואף לאחר שהשותפים יחלקו ביניהם את התבואה, לא יהא בכך כדי להועיל, שהרי הספק הוא למי היתה שייכת התבואה כאשר צמחה, ובחלוקה כעת אין כדי להכריע ספק זה.

בהגדרתה של תבואה מעורבת זו, נחלקו רש"י ובעלי התוספות. לדעת רש"י (ד"ה טבל) **כל גרגיר** וגרגיר של חיטה, נמצא בבעלות משותפת של השותפים. אולם, לדעת בעלי התוספות וראשונים אחרים, אין כוונת רבי שלכל אחד מן השותפים יש בעלות על כל חצי גרגיר, אלא, בכלל התבואה יש לכל אחד מהם מחצית שאינה ידועה ומבוררת, ולכל אחד בעלות מלאה על גרגירים מסויימים שלשותפו אין כל חלק בהם.

למחלוקת זו השלכה הלכתית לגבי אופן הפרשת התרומות והמעשרות מהתבואה המעורבת. שכן, לדעת בעלי התוספות הסוברים שישנם גרגירים השייכים לגוי בלבד וישנם כאלו השייכים ליהודי בלבד, ייצא איפוא, שיתכן שהגרגירים שיופרשו למעשר - הם גרגירי החולין שהיו שייכים לגוי, ואילו התבואה שעבורה מופרש המעשר - חייבת במעשר, כיוון שהיתה שייכת ליהודי, ונמצא שהמעשר והתבואה שעבורה מופרש המעשר, אינם בדרגת חיוב מעשר זהה, ובאופן זה המעשר אינו חל. לעומת זאת, לדעת רש"י שכל גרגיר וגרגיר חציו חייב במעשר וחציו פטור, המעשר, וכן התבואה שעבורה מופרש המעשר, לעולם זהים בדרגת חיובם.

פירוק שותפות, כיצד? מן התורה, חייב אדם להפריש תרומה מתבואה שגדלה בשדהו בלבד, ואילו הקונה תבואה מרעהו, מדאורייתא אינו חייב להפריש תרומה, אלא מדרבנן בלבד (בבא מציעא פח/א). והנה, הרמב"ם (הלכות מכירה פרק י"ג הלכה י"ב וכן, הלכות מעשר פרק ו' הלכה י') כותב, כי שותפים המפרקים את השותפות ביניהם, נחשבים כלקוחות האחד כלפי זולתו. שכן, מאחר שאין ידוע היכן שוכן חלקו של כל שותף, יתכן שכל אחד מהם לקח את חלקו של רעהו, ומשום כך בעת פירוק השותפות, כל אחד מהם מוכר את חלקו לשותפו.

על פי זה, עורר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (דרך אמונה פרק א' מתרומות בשער הציון ס"ק שנ"א) שאלה מעניינת לגבי שותפים יהודים שחלקו ביניהם את תבואתם. לכאורה לדעת בעלי התוספות הם לא יוכלו להפריש תרומות ומעשרות מן התבואה עצמה, מאחר שלגבי התבואה שהיתה שייכת לשותף השני כל אחד מהם נחשב כלקוח, אם כן, תבואה זו **פטורה** ממעשרות מן התורה, ואילו התבואה שהיתה שלו מאז ומעולם, **חייבת** במעשר מן התורה, ונמצא שהפריש מעשר שאינו בדרגת חיוב שווה עם הפירות שנתעשרו. אולם, לדעת רש"י, אין כל מניעה להפריש מעשר מן התבואה, שהרי בכל גרגיר וגרגיר יש להם בעלות משותפת, וכאשר הוא נוטל לידי תבואה כדי להפרישה למעשר, הריה באותה דרגת חיוב של התבואה העומדת לפניו שהרי כל הגרגירים דינם שווה. על כן, כדי לצאת ידי חובת כל הדעות, מן הראוי להפריש תרומות ומעשרות קודם החלוקה, שאז עדיין אינם נחשבים כלקוחות.

דף נב/א דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין

כיצד נוצר חלום?

בסוגיינתו מבואר, שרבי מאיר מנע מאפסטרופוס של יתומים מלמכור את נכסיהם, משום שאפסטרופוס אינו רשאי לסחור בנכסי יתומים אלא לצורך מחייתם השוטפת. בלילה חלם רבי מאיר, כי משמים מכוונים את האפסטרופוס לגרום הפסדים לנכסי היתומים, מחמת אביהם הרשע, או משום שהם עצמם היו רשעים (עיי' בהגהות היעב"ץ), אך הוא לא התייחס לכך, ואמר: "דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין".

אני משקרת. את יהודיה, סינן לעברי, לא תצליחי להסתיר את זה. כל תחנוני ובקשותי נדחו על הסף, ונלקחתי על ידו לבנין הגסטאפו, שם עינו אותי קשות, לא הרפו, אבל אני התעקשתי, לא וויתרתי. ימים ארוכים חקרו אותי הרשעים, ובסופו של דבר השתחררתי.

מאותו יום לא העזתי לצאת לרחוב. פני היהודים הסגירו אותי פעם אחת, ולא אביתי לסכן את עצמי פעם נוספת. איני צריכה לספר לך, מר ליברמן, את התלאות שעברו עלי. אתה ודאי מתאר לעצמך איך מרגישה בחורה יהודיה צעירה לימים, שכל משפחתה עלתה בארובות הכבשנים, והיא מסתתרת כאיילה פצועה הנרדפת על ידי כלבי צייד.

יום אחד רעבתי ללחם. היה זה לאחר תקופה ארוכה של מחסור באוכל, והרגשתי שאם לא אשיג כעת מזון, אמות. אזרתי אומץ ויצאתי העירה לנסות למצוא דבר מאכל כל שהוא.

לא עבר זמן רב ונדמה היה לי כי מצאתי את מבושלי. ממולי, במרצחה של ערימת אשפה גדולה, היה מונח ארגז ירקות, קצת ישנים אבל ראויים לאכילה. התלתי לחפור בערימת האשפה ולפלט את דרכי אל הירקות, כשלתע חשתי כי עוקבים אחרי. הסתובבתי במהירות לאחוריי, ולתדהמתי הרבה, עמדת מול אקדח שלוף שכונן לעברי על ידי חייל נאצי. דקה תמימה ניצבתי מולו קפואה על מקומי. אני בבגדים מוזנחים, רזה ורעבה, והוא במדים מצוחצחים נתון במגפיים מבריקות, כשהאקדח השחור לפות בידי היציבות.

לא הוצאתי מילה מפי. החייל התבונן סביבותיו, בדק כי איש אינו שומע אותו, ושאל: האם יש לך קשר עם יהודי בשם **ליברמן**? עניתי לו כי אני יודעת שלאבי היה חבר טוב, **עיתונאי**, שהתעסק בכתיבת ספרים ומאמרים, אך איני מכירה אותו ואין לי מושג איפוא הוא.

שוב השתררה דממה. החייל הרים את ראשו, כנזכר בנשכחות מימים עברו, השפיל את אקדחו וסימן לי שאברח. ניצלתי. חיי ניתנו לי במתנה בזכות אותו ליברמן, שהיה חבר של אבא שלי. אדוני! אתה הוא אותו ליברמן שבזכותו ניצלתי! אולי תוכל לומר לי מה יש לך, או מה היה לך עם אותו חייל נאצי, שזוכר כך רגע לפני שעמד לרצוח יהודיה?

קירבתי את מצחי אל החלון הקר, סיפר מר ליברמן לאחר מכן, סגרתי את עיני, וניסיתי לדלות מנכבי מוחי פרט כל שהוא שיכול לקשר אותי עם נער נוצרי שהפך לחייל נאצי.

טיפות גשם קטנות זלגו היישר לכיווני ונחבטו בשמשות החלון שנרעדה קלות. הגשם החל להכות בזוגיות בעצמה, ובבת אחת ננערתי ממקומי. נזכרתי: היו לו עיניים חומות? צלקת מעל האף? כן, את בטוחה? ובכן, הרי זה מדהים, פשוט מדהים, אספר לך את השתלשלות האירועים.

נער צעיר שישב על גדר אבן עתיקה, נעץ בי עיניים חומות. מתוכן נשקף ייאוש וסבל. התבוננתי בבגדיו המוזנחים, בשערו הפרוע ובפניו הרזות. הוא היה נער נטוש, ראו זאת עליו מיד. ידיו תלויות היו ברישול לצידי גופו, ומבטו התחנן ברחמים.

היה זה בגרמניה. 48 שנים לפני פרוץ המלחמה, אני נשלחתי על ידי מערכת העיתון שבה עבדתי, בארצות הברית, לכתוב סדרת מאמרים על הכפרים והעיריות הנידחים שבגרמניה. כך, מצאתי את עצמי בשעת ליל מאוחרת, משוטט בשמטאות כפר שוכו ומוזנח, מתוך רצון לחוות ולשאוף אל קרבי את הווי הכפר, את תחושות האנשים המתגוררים במקום שאיש לא שמע עליו, את רצונותיהם, אם יש להם כאלו, את דעתם על השלטון, על חייהם, ובכלל.

ואז, סמוך לחצות, כאשר אנשי הכפר נמו על יצועם זה מכבר, צעדתי בדרכי למעוני, ונתקלתי במבטו העצוב של הנער. מדוע הנך כאן? בקור, בלילה, האם אין לך בית? שאלתי אותו. כאן בית, ענה הנער, והצביע על ספסל שניצב בתוך כנסייה סמוכה.

רחמי נכמרו על הנער האומלל. בלא אומר ודברים, הובלתי אותו למעוני, האכלתי אותו במיטב המאכלים שהיו עמי, הצעתי לפניו מיטה ושמיכה

חלומות הנביאים: הרמב"ם מבאר (מורה נבוכים חלק ב' פרק מ"ה, הלכות יסודי התורה פרק ז' הלכה ב'), כי למרות שבתנ"ך מובאים חלומות רבים שנמצאו אמת לאחר מכן, לא היו אלה חלומות רגילים, כי אם חלומות בדרגת נבואה, שעליהם ודאי לא נאמר שאינם מעלים ושאין מורידים.

כיצד נוצר חלום? התשב"ץ כותב (שו"ת חלק ב' סימן קכ"ח על פי הגמרא במסכת ברכות נה/ב), כי החלומות מתחלקים לשני סוגים. החלומות שאינם שקר, מקורם במלאך החלומות, ואילו חלומות הבאי נובעים ממזונות עבים שאכל האדם, ואדיהם העולים מקיבתו משפיעים על מחשבותיו, כך שתמונות שנקלטו על ידו במשך היום מתרוצצות במהירות בראשו, וצירופן נדמה לו כחזיון ההופך לחלום.

בספרי הפוסקים לדורותיהם, דנים במספר נושאים הנוגעים לגבי חלומות, וביניהם, האם יש לחשוש מחלום המכיל דברי פורענות, והאם אדם הנודר בחלומו או מקבל על עצמו קבלות, חייב להתייחס לכך כאילו נדר בהקיץ.

אדם שנדר בחלומו: אף על פי שדברי חלומות אינם מעלים ואינם מורידים, יש מן הראשונים (שו"ת הרשב"א חלק א' סימן תרס"ח) הסוברים, כי אדם שנדר בחלומו - צריך התרה, כאדם שנדר בהקיץ. אמנם, לדעת הרא"ש (שו"ת, כלל ח' סימן י"א) אין להתייחס לחלום זה. להלכה, כתב השולחן ערוך (יו"ד סימן ר"י סעיף ב'), כי יש לחוש לדברי המחמירים.

האם מועילה התרה בחלום? עם זאת, הגמרא (נדרים ח/א) מתייחסת בכובד ראש לאדם שחלם כי **מנדים** אותו, ואומרת, כי עליו להתיר את נידויו, מפני שלגבי כל חלום יש להסתפק אם הוא מן החלומות האמיתיים אם לאו. לפיכך, כאשר מדובר בדברי פורענות כנידוי, על החולם לחשוש, שמא "בשליחות המקום נתנדה" (ר"ן שם). גם אם באותו חלום שנידוהו, הוא הוסיף לחלום שמתירים לו את הנידוי, אין לו לסמוך על כך, שהרי גם בחלום שהוא אמת יש מקצת שקר, ואם כן יתכן שההתרה אינה אמת. כך גם פוסק השולחן ערוך (יו"ד סימן של"ד סעיף ל"ה).

אות וסימן משמים: יהודי בעל חוב, חלם כי הוא נשבע לפרוע את חובו ביום פלוני, והוא שאל את הרדב"ז אם עליו להתייחס לכך ברצינות. בתשובתו (שו"ת חלק ד' סימן צ"ט), הכריע הרדב"ז, כי גם הסוברים שאין לאדם לחשוש לחלום בו הוא נשבע או נדר, בכל זאת, כאשר הנדר הוא לדבר מצווה, סימן ואות הוא כי מן השמים מזרזים אותו לקיים מצווה זו. לפיכך, עליו לפרוע את חובו ביום שעליו נשבע בחלום, שהרי פריעת בעל חוב מצווה היא.

פתרון החלום, על פי הפותר: מעניין לציין את דברי המהרש"א (ברכות נה/ב ד"ה שכל החלומות), כי ברוב החלומות, למעט אלה שמקורם ממלאך החלומות, לפותר החלום השפעה על פתרון החלום, ואם יפתרו בטוב - מוטב, ואם יפתרו ברע - ירע בכך לחולם החלום. המהרש"א מוסיף, כי כל נתפלא על כך שבכוחו של פותר החלום להכריע כיצד יתפרש החלום, שהרי, "מצינו שיש כח בנפש האדם לפעול בעינו לטוב", וכן הוא יכול לפעול לרעה על ידי הטלת עין הרע.

חלום ושברו: בעל בן איש חי ידוע היה בפקחותו הרבה. מספריו עולה, כי אנשים נהגו להציע בפניו חלומות מוזרים שנתגלו להם בחזיון הלילה, בתקווה שהוא ידע לפתורם. פעם אחת, חלם אדם כי הוא קורא את אותיות הא' ב' מספר פעמים, אך הוא טועה ומדלג מאות לאות ואינו מצליח לקרוא לפי הסדר. את דבר חלומו הוא שיגר אל הבן איש חי, בציינו, כי נפשו עגומה עליו מחמת החלום, והוא מבקש "פתרון אמיתי לחלומו".

כ"ב אותיות, כנגד מאה ברכות: בעל בן איש חי מצטט בתשובתו (שו"ת תורה לשמה סימן תס"ו) את דברי האריז"ל הכותב, כי כ"ב אותיות הא' ב' מכוונות כנגד מאה הברכות שיש לברך בכל יום, וכאשר אדם מחסיר ברכה, האות המכוונת כנגדה נחסרת, ואם אינו מברך כאות, אותה האות "חשוכה ובלתי מאירה". אמר, איפוא, בעל בן איש חי לחולם החלום, כי מן השמים מורים לו, שעליו להקפיד על אמירת מאה ברכות בכל יום כראוי.

דף נב/א כאן להאכיל כאן להניח

מכירת נכסי יתומים לצורך נדוניה

סוגייתנו עוסקת בהגדרת סמכויות אפוטרופוס של נכסי יתומים, ואומרת, כי האפוטרופוס רשאי למכור נכסים מירושת היתומים, אך ורק לצורך מחייתם השוטפת, אך אין הוא רשאי למכור בהמות, עבדים ושפחות, שדות וכרמים כדי להפיק רווחים שייזקפו לטובת היתומים. בטעם הדבר מבאר רש"י (ד"ה אבל), כי חז"ל דאגו למנוע פגיעה אפשרית בנכסי היתומים, ועל כן הורו, שברשות האפוטרופוס יהיו מעות בכמות הנחוצה לקיומם השוטף של היתומים ולא מעבר לכך, כדי שליתומים לא יגרם הפסד ניכר אם המעות ייגנבו. טעם נוסף אומר רש"י, שהיתומים מתכבדים בנכסים שהותיר להם אביהם, ואף שאם ימכרום יגדל הונם, מכל מקום, לטובת היתומים מן הראוי להותיר ברשותם את נכסי אביהם.

לשינת הלילה, ובבוקר, טרם נפרדנו, הענקתי לו בגדים; מכנסיים, חולצות, גרביים, הכל, כל מה שכן אנוש זקוק לו. הנער לחץ את ידי בחום וביקש לדעת את שמי. ליברמן, אמרתי לו, הוא גם ביקש לדעת במה אני עוסק והשבתי לו כי אני עיתונאי העוסק בכתיבת ספרים ומאמרים. הנער עמד על סף מעוני, וכשדמעות זולגות מעיניו הניח את ידו על לוח לבו ולחש: "אדוני, אני מבטיח לך. אם אי פעם אתקל באדם קרוב אליך, אסייע לו. היה שלום אדם טוב".

ר' מ. וייס נשען לאחור על מסעד הכסא ואומר בהתרגשות, באותו מר ליברמן התקיים שלח לחמך על פני המים. הוא זכה להציל נפש יהודיה וזכות כבירה זו התגלגלה לידיי על ידי מעשה טוב שהוא עשה שנים הרבה לפני כן.

כאשר יהודי עושה מעשה טוב, אף אם אין הוא רואה מיידית את התוצאות החיוביות שנגרמו בשל המעשה הטוב, עליו לדעת, כי כפי שאדם הזורק אבן למרחקים, גם אם יארך זמן רב, בסופו של דבר היא תחזור אל הקרקע, כך גם מעשה טוב שעושה אדם, בסופו של דבר, הרי הוא מיטיב עם עצמו ועם זולתו.

המעוניין לזכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מז/א שבק קבא דמוריקא לא השאיר כלום

על רבי ישראל מסלנט מסופר: "לא הניח לבניו אף קרא דמוריקא. אף לא שום ספר, כי לא רצה ליהנות משל אחרים לקנות ספרים... לא נשאר ממנו מאומה כי אם טלית ישן נושן ותפילין" (המאורות הגדולים ר"ז). ואף על פי כן, היאמר מאן-דהוא כי רבי ישראל מסלנט לא השאיר אחריו כלום...

דף מז/א כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה ועזבו לאחרים חילם

זמן יקר

ביאר החפץ חיים זצ"ל: בזמן זה שעמל להשיג את אותו קבא דמוריקא שלא נשתמש בו, יכול היה לעסוק עוד בתורת ה' ולגדול ולהתעלות. על כך היה מיצר... (אורחות חסידים).

דף מח/ב אין נפרעים

הרב - משועבד או בן חורין?

אמר רבי משה מין, אב"ד אובן ישן: מדוע נתפס צדיק בעוון הדור (כאמור בשבת לג/ב)? משום שאמרו חז"ל "אין נפרעים מנכסין משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין", והרי "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה"... [מספרים כי כאשר ראה פעם את שמו רשום ברשימת "משעבדי הקהל", הגיב ואמר: מעתה פטור אני מלהתפס בעוון הציבור...] (מליצי אש, ו' אלול).

דף מט/ב מיטב שדהו של נזיק

טוב, כלפי מי?

במסכת מגילה (יג/א) נחלקו רב ורבי יוחנן על הפסוק "וישנה ואת נערוותיה לטוב", אם הכוונה שהאכיל אחשוורוש את אסתר כתלי חזיר או שהאכילה זרעונים.

בשורת עמודי אור (סימן קס"ב) מבאר שנחלקו במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא בסוגייתנו

מקור סמכותו של האפוסטרופוס: הגמרא (קידושין מב/א) דורשת, כי מן התורה בית דין מצווה להעמיד אפוסטרופוס על נכסי יתומים, אשר רשאי למכור מנכסיהם בעת הצורך ולהפריש תרומות ומעשרות מפירותיהם, אף על פי שאינם שלו. לדעת הרמב"ן, סמכותו של האפוסטרופוס נובעת מן הכלל: "זכין לאדם שלא בפניו", ומאחר שהוא פועל לטובת היתומים, מעשיו קיימים. ברור, איפוא, כי כאשר הוא מוכר נכסים שלא לצורך, אין המכירה חלה, שהרי אין זו זכות עבור היתומים. אמנם, לדעת בעלי התוספות (גיטין מ/ב ד"ה אתם), והרשב"א בסוגייתנו, האפוסטרופוס יונק את כוחו מבית הדין, שבכחם להפקיע ממון, שהרי "הפקר בית דין הפקר".

מכירת נכסים לצורך נדוניה: רבה של העיר הוסיאטין הציג בפני המהרש"ם מברז'ין זצ"ל את השאלה הבאה: לבחור יתום מקהילתו, שעדיין לא מלאו לו עשרים שנה, הוצע שידוך. אולם, אבי הנערה מוכן להשתדך עמו, בתנאי שנכסי הירושה יימכרו עתה, ותמורת המכירה תושלש בידי שלישי נאמן. אלא, שלפי הגמרא (גיטין סה/א), כל עוד לא מלאו לאדם עשרים שנה, אין לו רשות למכור קרקעות שירש. כמו כן, האפוסטרופוס של הנכסים, אינו רשאי למכור מנכסי היתום אלא אך ורק לצורך מידי של היתום, ואילו במקרה זה, אבי הכלה רוצה שהנכסים ימכרו עתה והשידוך יתקיים לאחר זמן. ואמנם, בעל חידושי הרי"ם (ח"מ סימן ה') הכריע בעניין דומה שהובא בפניו, כי אין למכור את הנכסים, שהרי חז"ל חששו לגורל כספי יתומים העומדים זמן רב.

המהרש"ם (ש"ת חלק ו' סימן רל"ה) שדן בנידון, הודה, כי אמנם ההלכה אינה מתירה למנות אפוסטרופוס למכירת הנכסים. אלא, שהוא ייעץ לרב הקהילה, למרות זאת, כי לצידו עומדת אפשרות מעניינת לקיום שידוך זה, על פי המבואר בטור וברמ"א (ח"מ סימן ר"צ סעיף י"ג), שלבית הדין נתונה הסמכות להורות לאפוסטרופוס למכור את הקרקעות. על כן יכנס הרב את חברי בית הדין של קהילתו, שיורו לאפוסטרופוס למכור את קרקעות היתום, ויחדיו יטכסו עצה כיצד לשמור על המעות באופן הראוי ביותר. בדבריו מציין המהרש"ם, כי בטרם מכירת הנכסים, עליו לוודא, כי אכן שידוך זה הוא לטובת היתום, וכי היתום מסכים למכירת הקרקעות.

דף נג/ב המבשל בשבת

הרתחת מים, הפעולה והתוצאה

מבואר בסוגייתנו, כי חכמים קנסו את המבשל בשבת במזיד, שאינו רשאי לאכול את התבשיל לעולם, כדי שלא יהנה מחילול השבת. ואילו המבשל בשוגג, אינו רשאי לאכול עד צאת השבת (עיין רש"י ד"ה למצואי שבת). הלכה זו נפסקה לגבי כל סוגי המאכלים, ואף לגבי אלו אשר גם ללא בישולם אפשר לאכול, כגון, פירות חיים, מפני שהבישול משביחם. אולם, ישנו דיון מעניין הנוגע לגבי מים בלבד, השונים בטבעם משאר המאכלים, שיש לדון האם גם עליהם חלה גזירת חז"ל ואם בישולם בשבת אין להשתמש בהם.

כידוע, (שבת לט/א) "אין בישול אחר בישול". כלומר: מאחר שאין תועלת בבישול חוזר של אוכל מבושל, אין חימומו מוגדר כפעולת בישול, ומשום כך מותר לחמם אוכל יבש בשבת קודש [רק להניחו על גבי סיר, אך לא על גבי האש אף אם היא מכוסה! (עיין שולחן ערוך או"ח סימן רנ"ב)]. אולם, לגבי דינים של מים שבשולו והצטננו, ממחלוקת הראשונים [לגבי תבשיל שיש בו מים, כגון מרק] עולה, כי יש לדון אם דינם ככל המאכלים, שאם בושלו בערב שבת מותר לחממם בשבת, או שמא שונים הם, ואין לחממם בשבת אחר שנצטננו.

מדוע מרתיחים מים? לדעת רבים מן הראשונים (רש"י, רא"ש, טוש"ע סימן שי"ח סעיף ד'), אסור לעשות כן, מפני שהתועלת בבישול מים היא בחימומם בלבד, ולאחר צינונם בטל רישומו של הבישול הראשון והרי הם כמים שלא בושלו כלל, שאין לחממם בשבת. אולם, הר"ן וראשונים נוספים (רמב"ם, רשב"א שבת מ/א עיין ביאור הלכה שם), חולקים וסוברים, כי עיקר פעולת בישול המים מיועדת להשביחם, וכפי שידוע בימינו, כי למים רתוחים תכונות שאינן קיימות במים שאינם רתוחים (אגלי טל מלאכת אופה סימן י' ס"ק י"ב), ולפיכך, דינם של המים זהה לשאר המאכלים שאף אם נצטננו, מותר לחממם בשבת.

עתה נבחין, כי למחלוקת זו השלכה גם לגבי השאלה אם גזירת חכמים שאסרו על המבשל במזיד ליהנות מתבשילו לעולם, חלה גם על מים שבשולו במזיד בשבת. שכן, אם פעולת בישול המים נועדה לצורך חימומם בלבד, יוצא, איפוא, כי לאחר שנצטננו המים, שוב אין השותה מהם נהנה מכך שהם התבשלו בעבר, וגזירת חז"ל שלא יהנה אדם ממעשה חילול שבת, אינה יכולה לחול על מים אלה. אולם, לדעת הסוברים, כי פעולת הבישול נועדה להשביח את המים ולהעניק להם תכונות נוספות, ודאי שגזירת חז"ל חלה גם על המבשל מים, שלא יהנה מהם, מאחר שבשתיית המים המשובחים הוא נהנה ממעשה חילול השבת (ש"ת מנחת יצחק חלק י' סימן כ"ח בשם חמדת ישראל קונט' נר מצוה אות י"ז).

מן הראוי לציין, כי נידון זה הוא לגבי ההשתמשות במים אלה לאחר השבת. אולם, לכל הדעות, **בשבת עצמה** אין לשתותם, משום שנעשה בהם איסור, כמבואר ברמ"א (או"ח סימן רנ"ג סעיף ה') ועיין חז"ר או"ח סימן ל"ז ס"ק כ"ז).

אם 'מיטב' האמור בפסוק הוא מצידו של הנותן (המזיק) או מצדו של המקבל (הניזק). אם הטוב שנתן לה היינו טוב של הנותן, אחשוורוש, הרי זהו קטלי דחזירי, ואם הטוב מצד המקבל, אסתר, הרי הטוב שבבילה הוא מאכל כשר, זרעונים...

דף נ/א והתני אברם חוזהא

אברם

כתב בעל סדר הדורות שצריך להגיה 'אבימי', על פי האמור במסכת נדה (ה/ב) שאבימי בא מחוזהא. מה הכריחו להגיה זו? ביאר המהר"צ חיות: הוקשה לו היאך נקרא אדם בשם שאין לקרוא, אחר שבברכות (סוף פ"ק) נאמר שאין לקרוא לאברהם אברם (עיי"ש עוד).

מאיך המהרש"ל בים של שלמה בשמות גיטין במסכתנו (פ"ד) כותב שיש ואדם חפץ לקרוא אברהם על שם חמיו שמת, אלא שאביו בחיים ושמו אברהם גם כן, ועל כן הוא קורא לבנו "אברם".

דף נב/א ולוקחין להם ספר תורה תפילין ומזוזות

מקור להנחת תפילין לפני הבר מצוה

מכאן מקור לנאמר במגן אברהם (סימן ל"ז סעיף ג') שיש להקדים להניח תפילין מעט לפני גיל בר מצוה, שהרי אפוסטרופוס של קטנים הוא, והוא קונה להם תפילין! (נפש חיה).

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטני גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות וחזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד
עכשיו *3029

חודש ראשון התנסות חינם

לעילוי נשמת

מרת אלישבע שרה ארדן ע"ה

ב"ר מאיר אליעזר ז"ל נלב"ע י"ח בתמוז תשל"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחי